שאם היזה ולא מיצה כשירה ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש: שלשה דברים כו': חטאת העוף הא דאמרן הגשות [א] דכתיב [1] והגישה אל (פני) המזבח שירי הדם דכתיב [2] ואת כל דם [ב] הפר ישפוך אל יסוד המזבח: מלמעלה ניסוך המים והיין ועולת העוף כשהיא רבה במזרח: [ג] מ"ט רבי יוחנן אמר מפני שקרובה מבית [ד] הדשן אמר רבי יוחנן בא וראה כמה גדול כחן של כהנים שאין לך קל בעופות יותר ממוראה ונוצה פעמים שהכהן זורקן יותר מבשלשים [ה] אמה (א) דתנן [א] נטל מחתה של כסף ועלה לראש המזבח ופינה את הגחלים אילך ואילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות ויורד הגיע לרצפה מחזיר פניו כלפי צפון והולך למזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים מקום שנותנין מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי והמנורה הני טפי מתלתין וחד הויין [ב] מקום גברי לא חשיב: כל העולים למזבח [ו]: מ"ט אמר רבי יוחנן נסכים שמא יתעשנו ועולת העוף שמא תמות בעשן ורמינהו [ז] [ג] בא לו להקיף את המזבח מאין הוא מתחיל [ב] מקרן דרומית מזרחית צפונית צפונית מערבית דרומית ונותנין לו יין לנסך [ג] אמר רבי יוחנן

והגשתה למזבח הוא דיליף דומיא דהגשה במנחה ומליקה נמי במזבח אלא הזאה ומיצוי: [ד] **מאי קאמר.** קתני הזה דמה בכל מקום ואפילו למעלה מן החוט כשירה והדר תניא [ח] ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה והא ליכא למימר דהזה [ט] ואח"כ חזר והזה למטה קא מכשרי דהא הזה דמה קתני [י] כל דמה משמע דלא קתני הזה מדמה: **מילה דמה.** שהחטאת טעונה מילוי אחר הזאה כדכתיב והנשאר בדם ימצה וגו' (ויקרא ה) שמקיף הגוף למזבח ודוחק בית מליקתו בקיר והדם מתמצה ויורד: **בכל מקום כשירה.** כדמפרש טעמא דמילוי בחטאת [יא] לאו עבודה היא ליפסל בשינוי שאפילו עקר המילוי לגמרי שהזה ולא מילה כשירה כדאמרן באיזהו מקומן (לעיל דף נג.) והנשאר ימצה שאינו נשאר לא ימצה אלמא איכא [יב] דסבירא דלא מעכב ומהאי קרא: **ובלבד.** שיהא הזאה הנעשית ראשון מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש: **הא דאמרן.** דילפינן לעיל מכי חטאת היא האמור במנחה: **אל פני המזבח.** ודרשינן לעיל דאקרן מערבית דרומית קאי: **אל יסוד המזבח.** ואמרינן באיזהו מקומן (לעיל דף נג.) ילמד ירידתו מן הכבש בחטאות החיצונות מיציאתו מן ההיכל [יג] בסמוך לו והיינו יסוד דרומי ובכל הדרום אין לך יסוד אלא אמה אחת בקרן מערבית דרומית כדאמרינן (שם דף נד.) אוכל בדרום אמה אחת: **מבית הדשן.** מקום שנותנין שם בכל בקר תרומת הדשן שכתב בה (ה) ושמו אצל המזבח והוא במזרחו של כבש וכתיב גבי מוראה ונוצה (ויקרא א) והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן ולקמן מייתי משנה ממסכת תמיד דבמזרחו של כבש הוה והיינו לקרן [יד] דרומית מזרחית: **שאין לך קל בעוף.** ודבר שהוא קל מאד אין נוח לזורקו למרחוק: **פעמים שכהן זורקו כו'.** כשהיא רבה במזרח ונעשית בקרן מערבית דרומית צריך לזרוק יותר משלשים אמה: **דתנן.** במסכת תמיד מי שזכה בתרומת הדשן של מחתה [טו] נטל מחתה של כסף ועלה לראש המזבח כו': **הגיע לרצפה.** לסוף הכבש: **מחזיר פניו לצפון.** [טז] כלפי המזבח והולך למזרחו של כבש ומתקרב למזבח עשר אמות ממקום שכלה הכבש דהיינו רחוק מעל ראש המזבח כ"ב [יז] אמה: **צבר את הגחלים כו'.** אלמא התם הוי בית הדשן וכשהוא עושה עולת העוף בקרן מערבית דרומית צריך לזורקה [יח] כל אלכסון של כ"ב על כ"ב שהרי (א) מדרום [יט] לצפון אמרנו דאיכא כ"ב וממקום שהוא עומד עד מזרחו של כבש אין פחות מכ"ב [כ] ואפי' הוא מתקרב לכבש כל אמות [כא] רוחב הקרן ואין כאן אלא כ"א תן כנגדה אמה מקום מעמדו [כב] שהוא מרוחק מן הצפון לדרום לבית הדשן שהוא עומד בראש המזבח ולא בסובב שכשהיא נעשית במזרח עומד בסובב לפי שיש לו כבש קטן במזרח לפנות הימנו לסובב אבל לצד המערב אין לו [כבש] לפנות לסובב וצריך לעלות על ראש המזבח ועומד בדרומה [כג] של קרן והכי תנן במס' סוכה (דף מח.) גבי נסכים עלה [כד] ופנה לשמאל ולא תנן בה ופנה לסובב הרי [כה] משם ולכבש ה' אמות שהכבש רחב ט"ז באמצע המזבח נמצא ראש המזבח עודף עליו לכל צד ו' אמות הרי כ"ב אמה עם רוחב הקרן ואע"פ שזה נמשך לצד הכבש [כו] של קרן הרי נתרחק כנגדה אמה [כז] לדרום נמצא בית הדשן עומד כנגדה באלכסון של כ"ב על כ"ב וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא נמצא תוספת ח' אמות וד' חומשים הרי שלשים אמות וד' טפחים גדולים ובית הדשן היה משוך ממזרחו של כבש שלשה טפחים הרי שלשים וא' אמה וטפח והיינו דפריך טפי (ליה) מתלתין וחדא הויין ומשנינן מקום גברא לא קחשיב [ולא הוי] להו יותר משלשים [כח]: **מאי טעמא.** העולה [כט] אין עולה דרך ימין ויקיף והלא דרך ימין מלוה כדאמרן לעיל [דף סג:]: **יתעשנו.** כשיקיף את המערכה בעשן המערכה וקי"ל במנחות (דף פו:) יין מעושן פסול: **בא לו להקיף כו'.** משנה היא במסכת תמיד גבי כהן גדול שאינו כשאר כהנים לזכות בפייס לעבודה אחת אלא עובד וגומר [ל] בכל חפצו כדתנן במסכת יומא (דף יז:) כהן גדול מקריב חלק בראש אמר עולה זו אני מקריב בזמן שהוא (מקריב) רוצה להקטיר מי שזכו בהולכת האיברים מושיטין לו והוא עומד בראש המזבח וזורקן למערכה ולאחר שגמר בא להקיף כו' עד שמגיע לקרן השיתין. וקסלקא דעתך והיין בידו אלמא לא חיישינן לשמא נתעשנו:

שאם היזה ולא מיצה כשירה. הא דלא פריך מהכא במסכת מעילה פרק חטאת העוף (דף ח:) לרב אדא בר אהבה [לא] דאמר דתני רב מילה דמה דמילוי חטאת העוף מעכב דמצי למימר הא מני תנא דבי ר' ישמעאל היא דאמר אינו מעכב לעיל פ' איזהו מקומן (דף נב:) כדאמר תרי תנאי ואליבא דרבי ישמעאל והא דפריך התם (ו) לרב הונא דתני הזה דמילוי אינו מעכב ולא משני דאתא כההוא תנא דאמר אינו מעכב ניחא ליה לשנויי טפי לגלדין קתני: **הגשות דכתיב והגישה.** הוה ליה למימר כדאמרן [לב] דמהאי קרא לחודיה לא נפיק: **שירי הדם דכתיב.** נראה דהיינו שירים החיצונים [לג] דבעי קרן מזרחית [לד] דרומית:

מפני שקרובה מבית הדשן. תימה ולמה הוא הולך עד הקרן שהיה מרחיק מבית הדשן (ז) ואין [לה] לומר משום דכל דמים טעונין קרן דהא אמר לעיל (דף ס.) גבי מודה רבי יהודה בדמים דניסקליה ונשפוך אדוכתיה ואי כל דמים טעונין קרן מאי קשיא ליה: **יותר מל"א** [לו] **אמות.** פי' בקונטרס כשהיתה במזרח [לז] היה עומד בסובב לפי שבמזרח היה כבש קטן שפנה על סובב אבל במערב לא היה לו כבש לשמאל לפנות בו לסובב וצריך לעלות לראש המזבח ולעמוד בדרומית [כג] של קרן והכי תנן במסכת סוכה (דף מח.) גבי נסכים עלה בכבש ופנה לשמאלו ולא תנן בהו ופנה לסובב ונראה דאין משם ראי' שלא היה כבש לסובב במערב [לח] אם כן כשהיה נותן ארבע מתנות שבחטאת ותנן פרק איזהו מקומן (לעיל דף נג.) פנה לסובב גבי חטאת וכשהיה [טל] מגיע לקרן מערבית דרומית היה צריך לחזור על עקיבו ולכך נראה דהיה שם כבש אבל קשה דלא חשיב ליה לעיל (דף סב:) גבי שני כבשים קטנים יוצאים מן הכבש:

מן המאוכלות הפנימיות. אומר ר"ת דגבי גחלים של יום הכפורים (יומא מג:) לא גרסינן מן המאוכלות הפנימיות דהכא חשבינן להו דשן וביום הכפורים וכן בקטרת של כל השנה בעינן גחלים דוקא כדאמר התם (ח) גחלי אש יכול עוממות: **צבר את הגחלים.** משום דאמר ושמו שלא יפזר (ט): **דישון מזבח הפנימי והמנורה.** הקשה ריב"א כיון דתרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי והמנורה נבלעים במקומן אמאי מועלין בזה יותר מזה דבתרומת הדשן מועלין כדאמר לעיל ס"פ ב"ש (דף מו.) ובדישון מזבח ומנורה תנן במעילה (דף יא:) דלא נהנים ולא מועלים וי"ל דשאני תרומת הדשן דגלי קרא ושמו וכי תימא כיון דנבלעין היכי משכחת בהו מעילה שמא לא היו נבלעין מיד ור"ת אומר דתרומת הדשן לא היה נבלע מדלא חשיב להו ביומא (דף כא.) בהדי אינך דנבלעין דישון [מ] מזבח הפנימי והמנורה [מא] ואומר ה"ר יוסף טוב דאין זו ראיה דה"נ בת"כ (סדר ויקרא פ' ט) דחשיב ב' בתי דשנים הן אחד בדרום [מב] למוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי והמנורה ולא חשיב תרומת הדשן אף על פי שהיתה שם כדתנן [מג] בתמיד (י):

מסורת הש"ס

א) יומא מג: תמיד כח: ירוש' יומא פ"ה ה"א, ב) סוכה ח., ג) תמיד לג:, ד) שייך לעמ' הקודם, ה) ויקרא ו ג, ו) [מעילה ט.], ז) עי' רש"ק ול"ק שנתקשו בהבנת דיבור זה, ח) [פסחים עה:], ט) [שם כז:], י) [וע' תו' יבמות ק. ד"ה והשירים]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לבר וכו' על כ"ב שהרי מצפון לדרום אמרו דאיכא. נ"ב ר"ל מלפון כבש שהוא סוף מזבח לדרום של כבש דהיינו מקום תרומת הדשן:

שינויי נוסחאות

א] הגשות נמי כדאמרן דכתיב (כי"צ): ב] הדם ישפוך אל יסוד מזבח העולה כצ"ל (ש"מ): ג] נ"א מדקתני כשהיא רבה במזרח מכלל דמקומה מזרח הוא מ"ט וכו' (פרי"ד, וכעי"ז בכתה"י). וע' אות לג: ד] צ"ל לבית (*ש"מ). וכן ברש"י ותוס': ה] משלשים (*ש"מ): ו] נר' דצריך להוסיף וכו': ז] צ"ל מיתיבי (*ש"מ): ח] צ"ל תני (ש"מ): ט] דהזה למעלה (*ש"מ): י] תיבת קתני נמחק (*ש"מ): יא] בחטאת העוף (*ש"מ): יב] איכא דיליף מהאי קרא דלא מעכב כצ"ל (*ש"מ): יג] ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו דהיינו יסוד מערבי אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו דהיינו יסוד דרומי ובכל וכו' כצ"ל (צ"ק): יד] צ"ל סמוך לקרן (*ש"מ): טו] של מחתה נמחק (*ש"מ) טז] בש"מ נוסף כי בירידתו מן הכבש פניו לדרום וכשהוא ברצפה מחזיר פניו לצפון כלפי וכו': יז] פי' כ' אמה שעדיין יש מן הכבש למזבח, וב' אמות של יסוד וסובב (ח"נ). ובל"ק גורס כ' אמה, יעו"ש. וע' שטמ"ק: יח] לזורקה למוראה ונוצה (*ש"מ): יט] עי' ב"ח. ובל"ק גר' ממזרח למערב איכא ט"ז וממקום וכו'. ופי' ממזרח כבש למערב כבש: כ] בס"א נוסף שש מן הקרן לכבש ורוחב הכבש ט"ז (*ש"מ): כא] אמת (כתה"י): כב] מעמדו נמצא שהוא מרוחק מבית הדשן כ"ב אמות, שהוא עומד וכו' כצ"ל והשאר נמחק (שמכ"י). וע' ל"ק וח"נ: כג] ס"א בצפונה (גליון). ובל"ק וח"נ במזרחה: כד] עלה בכבש (סוכה שם): כה] הרי משפת המזבח ולכבש כצ"ל (ש"מ): כו] הכבש אמה של (ש"מ): כז] אמה לצפון מקום מעמדו, נמצא כו' כצ"ל (ש"מ). נ"א אמה מדרום (גליון): כח] משלשים אלא טפח (גליון): כט] העולה לג' דברים אלו אין (*ש"מ): ל] וגומר נמחק (ש"מ): לא] אהבה דתני מיצה דמה ומיצוי חטאת כו' כצ"ל (צ"ק): לב] עי' אות א': לג] החיצונים אבל שירים הפנימים הוו במערב בלא קרן. כצ"ל והס"ד, ומה"ד מדקאמר רבה במזרח. [ע' אות ג] ה"מ לאתויי מסיפא דקתני בהדיא שהיתה נעשית על קרן מזרחית דרומית. כצ"ל (שמכ"י וב"ש): לד] גי' ל"ק מערבית דרומית [ול"ג מה שבאות הקודם] וע' פ"מ וטה"ק: לה] ע' ח"נ ביאור דבריהם ע"פ נוסחתנו. וגי' ל"ק ויש לומר משום וכו' קרן כדאמרי' לעיל גבי מודה ר"י בדמים דפריך נשקליה וכו' ואי אין כל דמים כו'. וע' בה"ז וש"מ ד"ה הני טפי וכו' בסופו: לו] צ"ל מל' (צ"ק): לז] נעשית במזרח כצ"ל (ש"מ): לח] במערב שהספלים היו למעלה בקרן וגבוהים מן הסובב ג' אמות ולא היה יכול לנסך על גביו מן הסובב ואם לא היה כבש לסובב במערב א"כ כו' (שמכ"י): טל] נדצ"ל כשהיה: מ] צ"ל גבי דישון (צ"ק): מא] בש"מ נוסף ומוראה ונוצה: מב] תיבת בדרום ליתא בד"ו. נ"א א' במזרח דמוראה כו' (גליון). וגי' ל"ק ב' בתי דשנים היו שם א' למזרחו של כבש וא' למזרח של מזבח זה שבמזרחו של כבש שם היו נותנים מוראת העוף ונוצה דישון וכו'. וכ"ה בילקוט. וע' ח"ש: מג] כדקאמר הכא ובמסכת תמיד כצ"ל (ש"מ): מד] נ"א השיתין (כי"ב ג'):

עין משפט
נר מצוה

לד א מיי' פ"ב מהל' תמידין ומוספין הל' ב:
לה ב ג מיי' פ"ז מהל' מעשה הקרבנות הל' ב:

תורה אור השלם

1. וְהֵבֵאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהֹוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ב, ח
2. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהֹוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד, ז

ולש"מ צ"ל פסוק זה: וּמִן הַדָּם יִתֵּן עַל קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהֹוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד, יח

מוסף רש"י

נסכים שמא יתעשנו. בעשן המערכה כשיקיפוהו סביב, שיותר ממהלך מאה אמה יש בהיקף המזבח (סוכה מח:):

שיטה מקובצת

הגשות דכתיב והגישה. תימה דהוי ליה למימר מקרא דלעיל הקרב אותה [בני אהרן] לפני ה' אל פני המזבח דמינה שמעינן מקום הגשה, וי"ל דניחא ליה לאתויי האי קרא משום דמרבינן מיניה כל המנחות אף מנחת חוטא מייתורא דהמנחה, אבל עיקר הגשה יליף מהסיא דלעיל. וריב"א תירץ דמהקרב אותה לא שמעינן הגשה [ממש] אלא הוא"א דהויא הזמנה לפני המזבח כמו והקריבו דגבי דם, אבל שיגע ממש למזבח לא ילפינן מקרא דהקרב אותה, לכך מייתי האי קרא דכתיב ביה הגשה בהדיא: **מפני שקרובה לבית הדשן.** פי' מקום שנותנין שם תרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי והמנורה, והוא היה במזרחו של כבש כדתנן במס' תמיד (פ"א מ"ד) הגיע לרצפה [הפך פניו לצפון והלך למזרחו של כבש כעשר אמות לבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש ג' טפחים מקום שנותנין שם מוראת העוף ודשן מזבח הפנימי והמנורה] דכתיב ומלק והקטיר ונמצה את דמו והסיר את מוראתו [בנוצתה] והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן, מקום הקבוע לדשן אחר, והיינו תרומת הדשן דכתיב ושמו (אותו) אצל המזבח קדמה, ומדכתיב הכא קדמה אל מקום הדשן ש"מ שמקום אותה הדשן האמור להלן במזרח, ולא מזרח המזבח אלא מזרחו של כבש, מדכתיב ושמו אצל משמע מיד סמוך לירידתו, ומדכתיב והסיר והשליך משמע ממקום שמולק ומולה משם היה משליך המוראה לבית הדשן, [שאם נאמר שהיה הולך עמה ממקום למקום למה בהשלכה, יבא עד מקום הדשן ממש ויתן בנחת, אלא שמע מינה ממקום מליקתה ומילוי דמה משם היה משליך המוראה לבית הדשן] ואיזה מקום הראוי להשליך ממנו לבית הדשן הוי אומר זה קרן דרומית מזרחית שהיה קרוב משם ואין דבר מפסיק. וא"ת כיון דושמו אצל משמע בירידתו מיד, למה מהלך במזרחו של כבש כעשר אמות, אשיבך שאם היה מניח בתחילת הכבש לאחר לא היה מקום ראוי להשלכת המוראה, לשם שכך שיערו חכמים שמתוך קלות המוראה והנוצה אין כח הכהן מספיק להשליך יותר מל"א אמה, וכאן היה רחוק יותר מל"ב אמה שהרי הכבש היה ל"ב אמה אפי' יעמוד על הסובב, הרי הן ל"א אמה והאלכסון ששה אמות שהיה מזרח הכבש רחוק מקרן דרומית מזרחית יותר מל"ב אמה ולכך היה מתקרב אצל הקרן י' אמות, וכשרבתה עולת העוף במזרח שהיו שם כהנים הרבה שמולקים ואין זה יכול לעמוד לשם, היה מולק אותה על קרן מערבית דרומית שאף אותו קרן ראוי להשלכת מוראה למקום הדשן על ידי הדחק, שאינו רחוק ל"א אמות שלימות. ונראה בעיני שאותן ג' טפחים שהיה מרחיק הדשן מן הכבש, כדי שיעור שיעמוד הכהן על הסובב בקרן מערבית דרומית ויראה מקום הדשן ויכוין [להשליך] לשם המוראה, שאם היו נותנין הדשן סמוך לכבש ממש גובה הכבש וריחוק הקרן מעכבין אותו מלראות בו ולא יוכל לכוין המוראה לשם, ואע"פ שהיה שם בית הדשן אחר במזרחו של כבש כדאיתא בזבחים ובספרא שהיו שורפין שם פסולי קדשי קדשים ופסולי קדשים קלים, אפ"ה אין לנו לומר [illegible] לא בעי להשליך לשם דהא כתיב והשליך אותה [illegible] בקודש, וה"ה לשאר פסולי קדשים, אבל מקום [illegible] הר"ן הלוי, לא היה צריך החכם לזה הטעם, [illegible] לא קיים אלא המזבח, ופסולי הקדשים שאינו [illegible] גזירה דילמא מסיק להו על המזבח. ונשאר לנו [illegible] היה ארכו של כבש ממקום בית הדשן עד ראש [illegible] אל מקום הדשן באלכסונא, וכל אמתא בריבוע [illegible] עד הכבש, שהרי מתקרב לצד הכבש אמה של [illegible] כבש ולא יעלה כל כך. ותירץ בקונטרס דלוקא [illegible] נסכים הנעשים במערב עלה לכבש ופנה לשמאלו, [illegible] יסוד דרומי מערבי, ואם אין שם כבש כיצד ירד [illegible] צריך לחזור על עקבו. לכך נר' דהא"נ ומהשיא [illegible] מדות שהיה צריך לעשות שם מעל הסובב, ומ"מ [illegible]